

DOI: 10.7596/taksad.v6i3.1008

Citation: Dilaveroğlu, A. (2017). İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Çerçevesinde Tehlike ve Sosyal Risk. Journal of History Culture and Art Research, 6(3), 1365-1380. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.1008>

İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Çerçevesinde Tehlike ve Sosyal Risk İlkesi

The Absence of Strict Liability of Administration in case of Danger and Social Risk

Arzu Dilaveroğlu¹

Abstract

The aim of this study is to examine the principles of risk (risk) and social risk that lead to the absence of strict liability of the administration. The main questions to be addressed in this study, which is prepared by the descriptive method, are the meaning of the concept of strict liability and under which circumstances it is possible to assume strict liability of the administration in the framework of the risk and social risk principles. The information obtained within the scope of the study suggest that administration is responsible for damages arising out of danger and social risk, even though it is impeccable, besides the legal regulations regarding cases where the administration is defective in their actions and transactions. This is called the principle of strict liability in the literature.

The study included a discussion of the fact that in order to be able to be held responsible in the framework of the danger and social risk, the relationship between the actions of the administration and the incident occurred should be found, the expectation from the administration could not be met that the damage could be prevented by the administration before it emerges and the so-called damage arises as a consequence of social life.

Keywords: Strict liability, Risk of danger, Social risk, Responsibility of administration, Administrative cases.

¹Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Doktora Öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi, SBMYO, Yerel Yönetimler Programı, Öğr. Gör. E-mail: adilaveroğlu@medipol.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, idarenin kusursuz sorumluluğuna neden olan tehlike (risk) ve sosyal risk ilkelerinin incelenmesidir. Betimleyici kaynak taraması yöntemi ile hazırlanan bu çalışmada üzerinde durulacak temel sorular, kusursuz sorumluluk kavramının ne olduğu, tehlike ve sosyal risk ilkesi kapsamında hangi durumlarda idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilebileceğidir. Çalışma kapsamında elde edilen bilgiler, idarenin eylem ve işlemlerinde kusurlu olduğu durumlara ilişkin yasal düzenlemelerin yanında, kusursuz olmasına rağmen tehlike ve sosyal risk gereği ortaya çıkan zararlardan dolayı da sorumlu olduğunu ortaya koymuştur. Buna literatürde kusursuz sorumluluk ilkesi denilmektedir.

Araştırmada, tehlike ve sosyal risk kapsamında idarenin sorumlu tutulabilmesi için, idarenin işlemleri ile ortaya çıkan olay arasında illiyet bağının kurulması, zararın ortaya çıkmadan önlenmesi noktasındaki beklentinin idare tarafından karşılanamamış olması ve bahsedilen zararın toplumsal hayatta yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkması durumları ile ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kusursuz sorumluluk, Tehlike riski, Sosyal risk, İdarenin sorumluluğu, İdari davalar.

Giriş

İdarenin kusursuz sorumluluğu, idarenin herhangi bir eylemi yokken, ortaya çıkan zarar ile idare arasında illiyet bağı kurulması olarak tanımlanabilir. Mevzuatta idarenin kusursuz sorumluluğuna dair doğrudan bir düzenleme olmamasına rağmen, yargı organları tarafından idarenin sorumlu tutulabilmesine yönelik kararlar bulunmaktadır. Bu durum zararın idareye atfedilebilir bir nedenden kaynaklandığı gerekçesiyle ortaya çıkmaktadır.

İdarenin kusursuz sorumluluğuna neden olan tehlike ve sosyal risk ilkelerinin incelenmesi amacı ile oluşturulan bu çalışma üç bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğu üzerinde durulmuştur.

İdarenin kusursuz sorumluluğuna yol açan Tehlike (Risk) İlkesinin anlatıldığı ikinci bölümde ise, tehlike sorumluluğunun özelliklerinden bahsedilerek zararın kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınabilmesi için taşınması gereken özellikler irdelenmiştir. Aynı zamanda idare tarafından ne gibi tehlikeli araçların kullanılmasının ardından kusursuz sorumluluk yoluna gidilebileceği yine bu bölümde değerlendirilmiştir.

Sosyal Risk başlığını taşıyan üçüncü bölümde ise, bir zararın sosyal risk kapsamında karşılanabilmesi için gerekli olan ya da taşınması gereken unsurların neler olduğu noktasında incelemelerde bulunulmuştur.

1. İDARENİN SORUMLULUĞU KAVRAMLARI

İdare, çok çeşitli araçları olan ve on binlerce çalışanı ile ülke çapında kesintisiz bir şekilde faaliyet gösteren büyük bir organizasyondur ve bu durumun doğal sonucu olarak idarenin sorumluluğu kavramının ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Çıtak, 2014:19).

Hukuk düzenimizde, idarenin kusurlu ve kusursuz olmak üzere iki tür sorumluluğu bulunmaktadır (Yıldırım, 2010: 320). Çalışma idarenin kusursuz sorumluluğu bağlamında gerçekleştirilecek olup asıl konuya geçmeden önce idarenin kusur sorumluluğuna kısaca değinilecektir.

1.1. İdarenin Kusur Sorumluluğu(Hizmet Kusuru)

İdarenin kusur sorumluluğu genel olarak, İdarenin yürüttüğü işlemin gereği gibi yürütmemesi; geç işlemesi ya da hiç işlememesi halinde idarenin kusurlu olduğunun bilinmesidir (Yıldırım, 2010:320) şeklinde tanımlanabilir. Meydana gelen bir olayda idarenin kusur sorumluluğu aranırken, özel hukukta olduğu gibi idarenin sübjektif anlamda dikkatsizliğinin, kastının araştırılması şeklinde değil, zarara neden olan idari faaliyetin mevcut kurallara göre iyi ve düzenli işleyen bir idareden beklenen şekilde yerine getirilip getirilmediği konusunun bağlamında bir araştırma yapılacaktır (Çıtak, 2014:11).

1.2. İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Kavramı ve Kusursuz Sorumluluğun Unsurları

Hukuk düzeni, insanlığın gelişimine paralel olarak, kusur dışında sorumluluk hallerini de kabul etmektedir (Yıldırım, 2010:330). İdarenin kusursuz sorumluluğunu, bazı durumlarda hukuka uygun eylem ve işlemlerden doğan zararların idare tarafından karşılanması şeklinde tanımlayabiliriz (Deliveli, 2010:452). Anayasanın 125. Maddesinin idarenin sorumluluğunu kusur şartına bağlamamasından da bu anlaşılmaktadır. İdarenin kusursuz sorumluluğu kavramı üç esasa dayanmaktadır. Bunlar: Risk (tehlike), kamu külfetlerinde eşitlik (yükümlülüklerde eşitlik-hakkaniyet) ve sosyal risk esasıdır (Yıldırım, 2010: 330).

İdare hukukunda asli ve birincil sorumluluk, idarenin kusurlu sorumluluğudur. Bu nedenle bir olayda, idarenin sorumluluğunun olup olmadığı konusunun incelenirken hizmet kusurunun varlığının araştırılması gerekmektedir. Bu noktada idareye kusur sorumluluğu kapsamında bir

yükümlülük yüklenebiliyorsa öteki sorumluluk çeşitlerine bakılmasına gerek kalmayacaktır (Kalabalık, 2011:191). Bu durum Danıştay kararlarında da kendini göstermektedir. 17.9.1995 tarihinde Gaziemir Tansaş Mağazası yakınlarında patlayan bombadan etkilenen davacının yaralanması ve sakatlanması sebebiyle ortaya çıkan zararın(maddi ve manevi) tazminin ödenmesi isteği ile açtığı davada, idare mahkemesinin idarenin kusurunun bulunup bulunmadığının önemli olmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiş ve davalı idare zararın idarenin eyleminden kaynaklanmadığı ve zararlar idare arasında nedensellik bağı bulunmadığı, idareye önceden bir ihbar ya da istek yapılmadığı gerekçesiyle anılan mahkeme kararının temyiz aşamasında incelenip kararın bozulmasını istemiştir. Buna istinaden Danıştay 10. Dairesi verdiği kararında:

“ ...Tam yargı davalarında, öncelikle zarara yol açtığı öne sürülen idari işlem veya eylemin hukuka uygunluğunun denetlenmesi esas olduğundan, olayın oluşumu ve zararın niteliğinin irdelenip, idarenin hizmet kusuru olup olmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin ya da daha ayrı bir anlayış ve amaçtan kaynaklanan sosyal risk ilkesinin uygulanıp, uygulanmayacağına belirlenmesi, tazminata hükmedilirken de herhalde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir² (Danıştay, 2001)”.

İdarenin kusursuz sorumluluğu kavramını açıklamak için çeşitli terimler kullanılmaktadır. Bu sorumluluğun sadece neden sonuç ilişkisi bağlamında yanı illiyet bağı esas alınarak açıklandığında sebep sorumluluğu, neticenin varlığının ve bunun tazmin edilmesinin öneminden hareket edildiğinde ise netice sorumluluğu tanımlaması yapılmaktadır. Bunların yanında sebep ilişkisinden tamamen arındırılmak maksadıyla objektif sorumluluk tanımlaması yapılmaktadır (Atay, 2012: 711).

Kısacası, idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilebilmesi için idareye isnadı mümkün olan bir davranışın illiyet bağı çerçevesinde bir zarara neden olmuş olması gerekmektedir (Çıtak, 2014:46).

İdarenin kusursuz sorumluluğa karar verilebilmesi için gerekli olan unsurları ayrı ayrı ele almakta yarar vardır. Bunlar idare tarafından gerçekleştirilen fiil ya da idari davranış, ortaya çıkmış bir zarar ve bu iki unsur arasındaki sebep sonuç ilişkisidir (illiyet bağı).

---

² <http://proxy.medipol.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210n05ua/MuseProtocol=http/MuseHost=www.hukukturk.com/MusePath/dan%C4%B1%C5%9Ftay-kararlar%C4%B1?EsasNo1=1999&EsasNo2=1706>, Erişim Tarihi 27.11.2015

1.2.1. Fiil Unsuru (İdari Davranış)

İdarenin sorumluluğundan söz edilebilmesinin ilk koşulu, ortada idare tarafından yapılmış olan bir davranışın var olmasıdır. Burada fiil, icrai mahiyette olabileceği gibi, başkasını zarardan koruma için bir harekette bulunmak mükellefiyeti olduğu takdirde ihmali davranış ile bu hareketi yerine getirmeme ya da hareketsiz kalmada hukuki manada bir fiil sayılabilir (Tandoğan, 2010:12). Bu manada idari eylemin, idarenin dış dünyadaki maddi fiilleri, tutum ve davranışları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İdarenin eylemleri ya da işlemlerini onun adına yine idare tarafından görevlendirilen kişiler tarafından yerine getirilmektedir. İdari eylemler olumlu (icrai) olabilecekleri gibi, olumsuz (ihmali) de olabilmektedir. Olumlu eylemden kasıt doktorun bir hastayı ameliyat etmesi olarak örneklendirilebilecekken, olumsuz eyleme ise yapılması gerekli ve mümkün bir hareketin yerine getirmemesi mesela yangın söndürmekle görevlendirilmiş itfaiye yerlerinin bir yangını söndürmeye gitmemesi örnek verilebilir (Çağlayan, 2007).

İdari davranıştan bahsederken yalnızca idarenin kendi ajanlarıyla gerçekleştirdiği eylem ve işlemlerden meydana gelen fiiller değil, idareye isnad edilebilir bir davranıştan bahsedildiğini unutmamamız gerekmektedir.

1.2.2. Zarar

İdarenin kusursuz sorumluluğunun ikinci unsurunu “zarar” oluşturmaktadır. Hukuki anlamda sorumluluktan bahsedilebilmesi için zararın varlığının bulunması şarttır. İdare tarafından karşılanması gereken zarardan söz edilebilmesi için ortada zarar doğurucu bir tutum ve davranışın var olması gerekir. İdarenin tutum ve davranışı, bir etkinlik şeklinde kendini göstermesi mümkün olduğu gibi, herhangi bir hareket yapmaması şeklinde de kendini gösterebilecektir. Aynı zamanda zararın meydana gelmesi kusursuz sorumluluk bağlamında değerlendirildiğinde, fiil hukuka aykırı olmasa da zararın doğması mümkündür (Gözübüyük veTan, 2014 :677-678).

Sorumluluğun doğabilmesi için ikinci unsurun zarar olduğunu söyledik. O halde “zarar” denildiğinde anlaşılması gereken nedir? Sorusunun cevabını vermemiz gerekmektedir.

Zararın hukukumuzda iki tür anlamı vardır. Bunlardan birincisi Dar anlamda zarar kavramı diğeri ise geniş anlamda zarar olarak tanımlanır. Bunlar (Tandoğan, 2010: 63);

a) Dar Anlamda zarar, bir kimsenin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilme olarak tanımlanabilir.

b) Geniş anlamda zarardan anlaşılması gereken, maddi zararın yanında manevi zararında tanımlama içerisine alınmasıdır. Bu manada geniş anlamda zararın tanımlanması, hukuken korunan maddi veya maddi olmayan varlık ve bu varlıklara yapılan müdahalelerin ortaya çıkmadan önceki ve ortaya çıktıktan sonraki durumları arasındaki fark olarak tanımlamak mümkündür.

Bir diğer tanımlama ise, kişinin malvarlığında uğradığı zararın yanında, şahıs varlığında meydana gelen eksilmede zarar kavramının içerisine dâhil edilebilir (Eren, 2001:488).

Maddi ve manevi anlamda zarardan anlaşılması gerekenin ne olduğunu konusu da kısaca irdelenmelidir (Atay ve diğ’den Aktaran: Kalabalık, 2014:573-574):

a) Maddi anlamda zarar, bir hukuk süjesinin malvarlığında görülen ve parayla değerlendirilebilir olan eksilme bir başka deyişle azalma olarak tanımlanabilir.

b) Manevi anlamda zarar ise, idarenin hukuka aykırı eylem ve işlemlerinden ötürü manevi yönden zarara uğradığını düşünen, hissettiği keder, yaşadığı üzüntüler sebebiyle yaşam ümidinin azalması olarak tanımlanabilir.

Tüm bunların yanında idarenin sorumluluğuna hükmedilebilmesi için ortaya çıkmış olan zararın gerçekleşmiş bir zarar olması gerektiğini yani zarar tehlikesinin ya da zarar vermeye teşebbüsün tek başına idarenin sorumluluğuna hükmedilmesi için yeterli olmadığını belirtmek gerekir (Özgüldür, 1996:59).

Diğer taraftan, verilen zararın kişinin hukuk tarafından korunan bir hakkının veya meşru bir menfaatinin ihlal edilmesi şeklinde ortaya çıkmış olması gerekmektedir (Gözler, 2009:1309).

Yine idarenin sorumluluğuna hükmedilebilmesi için gerekli olan şartlardan biride, zararın parayla ölçülebilir nitelikte olmasıdır. Özel hukukta yer alan aynen tazminin idare hukuku bağlamında olmadığını gözden kaçırılmaması gerekir. İdare hukukunda “eşdeğeri ile tazmin” sözkonusudur ve hakim idarenin sorumlu olduğu kanısına varırsa idareyi zarar gören davacıya bir miktar para ödemesine hükmedebilir. Bunun olabilmesi için ise para ile ölçülebilir olması gerekmektedir. Günümüzde maddi zararların yanında manevi zararlarında parayla ölçülebilirliği kabul edilmektedir (Gözler, 2009:1315-1316).

Zarar konusunda buraya kadar bahsettiğimiz şartlar idarenin hem kusurlu sorumluluğu açısından hemde kusursuz sorumluluk açısından geçerlidir. Bunun yanında idarenin sadece kusursuz sorumluluğu açısından geçerli olan durumlarda vardır. Bunlar (Gözler, 2009:1316-1317) :

a) Zarar Özel olmalıdır: Buradan anlaşılması gereken zararın tüm toplumu ilgilendiren bir zarar değil, sadece belirli kişiler ya da grupların uğradığı bir zarar olması gerektiğidir. Eğer zarara uğrayan bireyler değilde grup ise burada bakılması gereken durum, zararın bireyselleştirilebilir bir zarar olup olmadığı konusu olacaktır.

b) Zarar “Anormal” olmalıdır: Ortaya çıkan zararın ağır bir zarar olması onun anormal bir zarar olmasını sağlayacaktır.

1.2.3. İlliyet Bağının Varlığı

İdarenin ortaya çıkmış olan haksız fiilden sorumlu tutulabilmesi için gerekli olan diğer bir özellik, zararla fiil arasında illiyet bağının bulunmasıdır. İlliyet bağının var olduğunun belirlenmesi noktasında başvurulacak olan yöntem mantıklı bir yaklaşımla olayları irdelemek olacaktır (Tandoğan, 2010:71-72). Hukuki sorumluluğun tespiti noktasında illiyet bağının önemli bir yeri olduğundan bahsetmiştik. Bu bağlamda illiyet bağının sorumluluğa yol açan temel etken olduğunu da söyleyebiliriz. (Çağlayan, 2007:175).

İlliyet bağı, sorumluluğun asli şartı olması yanında, tazminat hukukunun da temel ilkesidir. Bu şart olmadan sorumluluktan bahsedilmesi mümkün değildir (Eren, 2001, s. 503). Sonuç olarak idarenin işlem ve eylemlerinden sorumlu tutulabilmesi için ortaya çıkan zararın idarenin fiilinden kaynaklanmasının ya da ona isnad edilebilir olmasının yanında, zarar ile zarara neden olay arasında nedensellik bağının mevcudiyeti gerekmektedir (Gözler, 2009:1319).

2. TEHLİKE (RİSK) İLKESİ

İdarenin bazı faaliyetleri tehlike içermektedir. Yani idarenin yürüttüğü faaliyetlerinden bazıları potansiyel olarak yaşayanlara zarar verme riski taşımaktadır ve bunlardan ötürü idarenin kusurlu olup olmadığı araştırılması gerekmemektedir. Kısaca şunu söylemek mümkündür; İdarenin zarar verme riski taşıyan faaliyetlerinden ötürü ortaya çıkan sorumluluk tehlike esasına dayanmaktadır. Aynı zamanda bu faaliyetleri yerine getirenlerin uğradıkları zararlarda yine tehlike esas kapsamında karşılanacaktır (Yıldırım, 2010: 330). Bu sorumluluk türünde kusur artık, sorumluluğun kurucu unsurları arasında yer almamaktadır. Burada kusur kavramının yerine, kanun tarafından kendisine yükümlülük yüklenen “gözetim ve objektif özen ödevinin ihlali” veya “tehlikeli bir işletme ya da şeye sahip olma” gibi olguların kanunda mevcut olmasalar bile hakkaniyet gereği zarara uğrayanın zararının karşılanması gerekliliği almıştır. Buradan anlaşılacak şudur ki; idarenin kusursuz sorumluluğuna karar verilebilmesi için

ortaya çıkan zarar bahsedilen olgular arasında ilişki bağının olması gerekli ve yeterlidir. Ayrıca idarenin tutum ve davranışlarının hukuki açıdan değerlendirilerek, hukuka aykırı bir eylem olduğunun ispatına gerek yoktur (Atay, 2012: 709-711).

İdare tarafından yürütülen bazı faaliyetlerin, yine idarenin kullandığı araç, gereç ve malzemelerin veya bunların dışında idare olmanın doğasından kaynaklı risk barındırması mümkündür. İdarenin bu tür araç gereçleri bünyesinde bulundurmasının hukuka aykırılık sebebi yaratmayacağı bilakis, idarenin o faaliyet alanındaki varlık sebebinin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda idarenin bu tür faaliyetlerden vazgeçmesi, hizmetin devamı açısından sorun teşkil edeceğinden, mümkün değildir (Atay ve Odabaşı: 2010: 169). İtfaiye faaliyetlerinden ötürü idarenin sorumluluğu buna örnek olarak gösterilebilir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu ise, idari yargı alanında hüküm veren yargı yerlerinin kusursuz sorumluluk kavramını haddinden fazla genişletip genişletemeyecekleri konusudur (Esin, 1976: 132). Tehlike esasına göre sorumluluğa dayanan davalar irdelendiğinde, kusuru olmayan kişilerin uğradığı zararların “özel ve olağandışı” formülü kullanılarak hükme bağlandığı anlaşılmaktadır. Zararın özel olmasından anlaşılması gereken belli kişi ya da kişilerin zarar görmesi iken, olağandışılık ise idarenin sürdürdüğü faaliyetin taşıdığı tehlike unsurunu içermesidir (Yıldırım,2010:330). Buradan anlaşılması gereken, idarenin kusursuz sorumluluğuna karar verilebilmesi için uğranılan zararın özel ve olağandışı bir başka deyişle olağanüstü bir zarar olmasıdır. Bunların dışındaki herhangi bir durumda idarenin kusursuz sorumluluğundan kaynaklı bir zarardan dolayı sorumlu tutulması mümkün değildir. Bu aşamada risk taşıyan bir idari faaliyet sonucu zarara uğranılması durumunda bu zararın idareye yükletilmesi için kusur araştırılmasına hiç girilmeden, zarar görenler idarenin kusurunu kanıtlayamıyor olsalar da tazminata hak kazanacaklardır. Bu aşamada idarenin kusursuzluğunu ispat etmesi hükmün sonuçları açısından herhangi bir etki etmeyecektir (Gözler, 2009).

2.1. Tehlike Sorumluluğunun Özellikleri

İdarenin herhangi bir kusuru olmasa da yürüttüğü tehlikeli faaliyetlerinden ötürü ya da hizmetin yürütülmesi esnasında kullandığı tehlike arz eden araçlardan dolayı sebep olduğu zararlardan sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Risk sorumluluğunun ortaya çıkması için taşınması gereken birtakım özelliklerinin olduğundan da bahsetmekte yarar vardır Bunlar, zararın ağırlığı, istisnai bir unsuru barındırması, tamamlayıcı özellik taşınması, kusursuz sorumluluk hallerinden birini oluşturması gibi özelliklerdir (Gözler, 2009: 1170).

Zararın Ağırlığı: Risk sorumluluğunun doğabilmesi için ancak olağanüstü ağırlıkta zararların meydana gelmiş olması gerekmektedir (Gözler, 2009: 1170). Bu konuda, Fransız Danıştay'ının vermiş olduğu kararlara bakıldığında, risk sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli “ kamu hizmetinin olağan külfetlerini aşan bir ağırlıkta” olası gerektiğini ifade etmektedir (Ricci, Memento'dan Aktaran : Çağlayan, 2007, s. 257).

İstisnai Bir Risk Unsuru Barındırması: Risk sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli olan özelliklerden ikincisi ise, risk sorumluluğuna yol açan eylemin herkesin karşılaşması muhtemel olan bir risk unsurunu içermemesidir (Gözler, 2009: 1170). Yani idarenin eylem ve işleminden doğan zararın özel nitelikte olması, belli kişileri etkilemesi gerekmektedir. Zararın belli kişileri değil de toplumun genelini ilgilendiren, bir kamu külfeti olarak ortaya çıkması durumunda tazminatı gerektirecek bir durumun ortaya çıkmadığı kolayca söylenebilecektir (Gözübüyük ve Diğ: 2014: 685).

Tamamlayıcı Özellik Taşınması: Tehlike sorumluluğunun tamamlayıcı nitelik taşıdığını söylenebilir. Bu çerçevede ortaya çıkan zararın kusur sorumluluğu kapsamında değerlendirilebilmesi durumunda veya söz konusu zararın sosyal güvenlik sistemi ile karşılanmasının muhtemel olduğu durumlarda risk sorumluluğu kapsamında değerlendirmenin mümkün olmayacağını ifade etmek için kullanılabilir (Gözler, 2009: 1170).

Kusursuz Sorumluluk Özelliği: Tehlike sorumluluğunun özelliklerinden sonuncusu ise onun kusursuz sorumluluk hallerinden birini oluşturmasıdır. Bu bağlamda tehlike sorumluluğunun oluşabilmesi için idarenin kusurunun aranmasına gerek bulunmamaktadır (Gözler, 2009: 1171). Sorumluluğun ortaya çıkmasında çoğu kez bahse konu durumun nedenleri bilinmemekle beraber, idare tarafından bu durumun önlenemeyeceği ya da zarara uğrayanlarında kendilerini bu durumdan koruyamaması gibi bir durumla karşılaşılmaktadır. Bu durum sonucunda meydana gelen zarar kamuya yüklenmektedir (Atay, 2012: 712-713).

2.2. Tehlike Sorumluluğunun Uygulanacağı Alanlar

Tehlike sorumluluğunun doğabilmesi için idarenin tehlikeli faaliyette bulunması, tehlikeli araç kullanması gerektiği söylenebilir (Kalabalık, 2014: 563).

2.2.1. İdarenin Kullandığı Tehlikeli Araçlar

İdarenin kullandığı araçlardan bir kısmı tehlikelilik derecesinin ne olduğuna bakılmaksızın idarenin sorumluluğuna yol açmaktadır (Gözler, 2009: 1172). Kullanılan bu araçların idarenin yürüttüğü hizmetler için bir gereklilik oluşturduğunu da unutmamak gerekmektedir (Atay, 2012: 713). Bu bölümde idarenin kusursuz sorumluluğuna yol açan bu gibi araçların neler olduğu üzerinde durmaya çalışılacaktır.

Ateşli Silahların Kullanımı: İdarenin kullandığı ateşli silahların sivillerin yaralanmasına ya da ölmesi gibi durumlara neden olmasından ötürü idare olayda kusuru olmasa da sorumlu tutulacaktır (Gözler, 2009: 1174, Kalabalık, 2014: 563).

Patlayıcı Madde Kullanımı: İdarenin patlayıcı maddelerden kaynaklı meydana gelen hasarlardan kaynaklanan zararların karşılanması da kusursuz sorumluluk kapsamında karşılanmaktadır.

Bu konuda Danıştay'ın vermiş oldu bir kararda bombaların imhası amacıyla oluşturulan büroda görev yapan memurun görev yaptığı alanda meydana gelen patlama sonucu ölmesinin ardından açılan davada, Danıştay, “uğranılan zararın hizmet kusuru ilkesine göre değil, kusursuz sorumluluk ilkesine göre tazmin edilmesi gerektiğini söylemiştir (Çağlayan, 2007: 260).

Bayındırlık Tesisleri: Bayındırlık faaliyetlerinin idarenin kusurluk sorumluluğuna sebep olanlarının incelenmesi açısından, elektrik, su, gaz ve bunların dışında kalanlar şeklinde bir ayrıma tabi tutulup incelenmesi mümkündür (Gözler, 2009: 1178-1179).

Sağlık Hizmetlerinin Sunumu: İdarenin bazı sağlık hizmetlerinin sunumundan kaynaklanan sorumluluklarının da kusursuz sorumluluk kapsamında değerlendirilebilir. Bu bağlamda kan ürünlerinin farklı kişilere aktarımı nedeniyle ortaya çıkan hastalıkların sorumluluğunun, idarenin kusursuz sorumluluğu bağlamında değerlendirilebileceği kabul edilir (Chapus'dan aktaran Çağlayan, 2007: 271) . Fransız Danıştay'ı 1995 tarihinde verdiği N'Guyen, Jouan ve Pavan kararlarında kan aktarım merkezlerinin kişilere sağladığı kanlardan kaynaklanan kişilerin zararlarından dolayı kan sağlama merkezlerinin herhangi bir kusuru bulunmasa da sorumlu tutulacağını hükme bağlamıştır (Chapus'dan aktaran: Çağlayan, 2007: 272). Türk yargı sisteminde bu tür zararlardan kaynaklı sorumluluklar daha çok kişisel kusur ya da hizmet kusuru olarak ele alınmaktadır (Ayan, 1991: 173).

İdarenin Taşıtlarından Kaynaklanan Tehlik Sorumluluğu: İdarenin farklı amaçlar için kullandığı araçlardan kaynaklanan zararlarında kusursuz sorumluluk açısından değerlendirilebileceği söylenebilir. Bu araçlar idarenin kara, deniz, hava ve demiryolu

taşıtlarından kaynaklanır (Gözler, 2009: 1181). İdarenin envanterinde kayıtlı bir aracın kaza yapması, demir yolu taşıtının raydan çıkmak suretiyle hizmetten yararlananlara, idare adına o hizmeti yürütenlere ya da üçüncü kişilere verilen zararlar bu kapsamda değerlendirilebilir (Çağlayan, 2007: 276).

2.2.2. Tehlikeli Yöntemler

İdarenin uyguladığı çeşitli yöntemlerin içeriğinde risk taşıdığı düşüncesiyle idarenin kusursuz sorumluluğundan bahsedilmesi mümkündür (Çağlayan, 2007). Bu yöntemlerin bazılarının üzerinde duracağız.

Ciddi Derecede Tehlike Arzeden Tıbbi Yöntem Kullanımı: *Bu durumda idarenin kusursuz sorumluluğundan bahsedilebilmesi için uygulanan tıbbi tedavinin sonuçlarının daha önceden bilinmemesi gerekmektedir (Çağlayan, 2007: 284). Bu duruma ilk defa denenen tıbbi tedavi yöntemi gösterilebilir.*

Bu durumda kusursuz sorumluluktan bahsedilebilmesinin ikinci bir şartı ise, uygulanmış olan tıbbi tedavi yönteminin hastalığın tedavisi için son çare olmamasıdır. Hastalığın tedavisinde son çare bu yöntemin kullanılması ise bu durumda kusursuz sorumluluktan değil, kusur sorumluluğundan bahsedilmesi gerekmektedir (Çağlayan, 2007: 284). Son olarak, tıbbi tedavi sonrasında ortaya çıkan zarar olağanüstü ve anormal bir durum oluşturmuyor ise bu durumda da idarenin kusursuz sorumluluğundan bahsedilmesi mümkün olmayacaktır (Gözler, 2009: 1192).

Suçluların Eğitimi: Devletin genç suçluların eğitimi ve yeniden topluma kazandırılmaları çalışmaları kapsamında cezaevlerinin dışında, bu kişilerin eğitimi amaçlı eğitim kurumları oluşturularak ıslahı için cezaevlerinden çıkarılması sağlanıyor ise, bunların eğitim kurumlarından firarı ve üçüncü kişilere verecekleri zararlar noktasında devletin kusursuz sorumluluğundan bahsedilmesi mümkündür (Gözler, 2009: 1190).

Akıl Hastalarının Deneme Çıkışları: Suçluların eğitiminde söz konusu olduğu gibi, akıl hastalarının tedavilerinin ardından topluma aşamalı olarak adapte olmalarını sağlamak amacıyla hastane dışına çıkarılması gerekiyor olabilir (Gözler, 2009: 1190). Bu durumda, hastaların üçüncü kişilere verecekleri zarardan devletin kusursuz sorumluluğu bulunduğunu söylemek mümkün olacaktır (Çağlayan, 2007: 283).

Mahkumlara Verilen Çıkma İzinleri: Yukarıdaki iki duruma benzer bir diğer uygulama ise mahkûmlara sosyal yaşama adapte olabilmeleri için verilen izinler olabilir. İzinli olarak dışarı çıkan ve yeni suç ya da suçlar işleyenler bakımından devletin kusursuz sorumluluğundan bahsedilmesi mümkündür (Gözler, 2009: 1191).

3. SOSYAL RİSK İLKESİ

Sosyal risk ilkesi, idarenin yürüttüğü faaliyetlerle ilgili olup önlemesi gereken ancak önleyemediği bazı zararlardan kusursuz sorumluluğa göre sorumlu tutulmasıdır. Günümüzde bu sorumluluğa ayrıntılı olarak terör eylemlerinden doğan zararlar konusunda karşılaşıldığını söyleyebiliriz (Yıldırım, 2010).

Onar'a göre “sosyal hasar” veya “toplumsal muhatara” da denilen sosyal risk ilkesi, idarenin herhangi bir fiili ortada yokken başka bir deyişle ortada idare eylemleri sonucu ortaya çıkan zarar arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi yokken yine de idarenin sorumluluğuna hükmedilmesidir. Ortada herhangi bir illiyet bağı yokken idarenin sorumluluğuna hükmedilmesi, zararın toplumsal bir menfaatin korunması sonucu meydana geldiği için yine toplumca karşılanması gerektiği öngörülmüştür (Onar 1960: 1354). Danıştay'ın 90'lı yıllardan sonra vermiş olduğu kararlar incelendiğinde terör eylemlerinden doğan zararların bu kapsamda değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Sosyal risk ilkesi kapsamında, ortaya çıkan zararın karşılanabilmesi için bir takım özelliklerin bulunması gerekir. Bunlar “idare ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı kurulamaması” (illiyet bağının kurulması durumunda zaten kusur sorumluluğu doğacak ve kusursuz sorumluluk yoluna gidilemeyecektir), “idarenin zarara neden olan eylemin önlemesinin bekleniyor olması ve idare tarafından bu beklentinin karşılanamamış olması ve “zararın toplum içinde yaşıyor olmanın kaçınılmaz sonucu olması” (Çıtak, 2014: 59). Şimdi idarenin kusursuz sorumluluğuna yol açan Sosyal Risk kapsamındaki bu durumları ayrıntılı olarak ele alalım.

3.1. İlliyet Bağının Kurulamıyor Olması

İlliyet bağı genel olarak tanımlamak gerekirse, ortaya çıkan zarar ile fiil arasında sebep sonuç ilişkisinin varlığı olarak açıklanabilir. Ancak her zaman ortaya çıkan zarar ile idarenin fiili arasında sebep sonuç ilişkisi kurulması mümkün değildir.

Sosyal risk kapsamında idarenin sorumluluğuna gidilirken idarenin fiili ile ortaya çıkan zarar arasında dar anlamda neden sonuç ilişkisi aranmayarak eşitlik, hakkaniyet ve nesafet gibi daha geniş esaslara dayalı bir sebep sonuç ilişkisi aranmaktadır (Onar, 1960: 1355).

Ancak nedensellik bağının aranmayışı konusu doktrinde yazarlar tarafından eleştiri konusu olmuştur. Gözler'e göre, terör eylemlerinden dolayı ortaya çıkan zararın idarenin kusursuz sorumluluğu kapsamında devlet tarafından karşılanması yanlıştır. Terörden dolayı idarenin sorumlu tutulması ancak idarenin kusuru varsa gündeme gelmelidir (2009, s. 1221).

Akyılmaz'a göre de, anayasanın 125. Maddesinde yer alan idarenin, kendine ait eylem ve işlemlerden dolayı ortaya çıkan zararın karşılanması yükümlülüğü altındadır. Buna göre ortaya çıkan zarar ile idarenin eylem ya da işlemi arasında illiyet bağının var olması gerekmektedir. Bunun dışında idari sorumluluğa hükmedilmesi yanlış olacaktır (2005, s. 188).

3.2. Zararın Önlenmesi Noktasındaki Beklentinin Karşılanamamış Olması

Sosyal risk ilkesinin uygulanabilmesi için idarenin eylem ve işlemi ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağının olmasının gerekli olmadığını söylemiştik. Ancak şunu da gözden kaçırmamak gereklidir ki, idare ile fiil arasında nedensellik bağı kurulamayan her durumda bu sorumluluktan bahsedilmesi mümkün değildir. Bu durum şunu ifade eder; idarenin kendinden kaynaklanan bir eylem olmamakla beraber, önlemekle yükümlü olduğu halde idarenin faaliyeti sonucu önlenmesi mümkün olmayan ya da daha fazla zararın ortaya çıkmaması için idare tarafından önlemekten kaçınılan toplumsal olaylardan doğan zararların olması durumunda idarenin sorumluluğundan söz edilebilecektir (Azrak, 1980: 136-137).³

Önlenemeyen bu zararın kusursuz sorumluluk çerçevesinde karşılanması, idarenin varlık sebebini oluşturan ilkelerin zedelenmemesi noktasında önem taşıdığı söylenebilir (Çelikkol, 1985: 20).

Günday'a göre, terör eylemlerinden dolayı idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilmesi yanlıştır. Terör olayının ortadan kaldırılması ve terörün olmadığı bir toplumsal düzenin ortaya çıkarılması devletin temel vazifelerinden birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede devletin asli vazifelerini yerine getirememesinden doğan sorumluluğun adı kusursuz sorumluluk değil, aksine hizmetin kötü işlemesinden dolayı ortaya çıkan bir kusur sorumluluğudur (2011, s. 381).

3.3. Zararın Toplumsal Hayatta Yaşantının Sonucu Olması

Her geçen gün; artan teknoloji, sağlık hizmetleri sunumundaki gelişmeler, sosyal imkânlar ve modern hayatın karmaşıklığı nedeniyle insanlar bir arada yaşama gibi bir zorunluluk hissetmektedirler. Bir arada yaşamının verdiği dezavantajlarda kendini burada

---

³ Dnaistay 10. Daire e 1994 1682 k 1995 4256

göstermektedir. Ortaya çıkan eylem ile ilgisi olmayan ve sadece o toplumun bir bireyi olmasından ötürü, terör eylemlerinden ya da toplumsal olaylardan etkilenenler, dolayısıyla da bunlardan zarar görenlerin zararlarının karşılanması bu noktada önem taşımaktadır (Köksal'dan Aktaran Avcı, 2013: 63).

Bu manada ideolojik,sosyal vb. gibi gerekçesi her ne olursa olsun nedenlerden kaynaklanan eylemler nedeniyle bunlardan zarar görenlerin zararlarının, bu çatışmalarla yakından uzaktan ilgisi olmayan mağdurların üzerinde bırakılması hakkaniyet kurallarına aykırı olacağı düşüncesiyle bütün topluma ödettilmektedir (Akyılmaz, 2005: 189).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İdarenin sorumluluğu bakımından asıl olan kusur sorumluluğudur. Ancak, idari eylemlerinin bazılarının hukuka aykırı olmasalar da idarenin kusursuz sorumluluğuna yol açabileceği konusu idarenin kusursuz sorumluluğunu içermekte ve bu kapsamda da ortaya çıkan zararlar karşılanabilmektedir.

Bunun yanında idarenin herhangi bir eyleminin olmadığı ya da idare ile ortaya çıkan zarar arasında herhangi bir illiyet bağının kurulamadığı durumlarda da Sosyal Risk ya da Tehlike Riski kapsamında idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilmesi yoluna gidilmektedir. Yazılı hukuk kuralları açısından idarenin kusursuz sorumluluğu çerçevesinde karşılayacağı zararların neler olduğu konusunda ayrıntılı bir düzenleme mevcut değildir.

90'lı yıllardan sonra artan terör olayları çerçevesinde ortaya çıkan zararların sosyal risk kapsamında karşılanmasına mahkemeler tarafından hükmedildiği görülmektedir. 2004 yılında çıkarılan, 5233 sayılı yasa çerçevesinde terör olayları nedeniyle ortaya çıkan zararın karşılanması hüküm altına alınmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Danıştay kararlarında ekseriyetle Sosyal Risk kapsamında değerlendirme yapılmamaktadır. Bununla birlikte, kanun kapsamında olmayan ancak terör vb. eylemlerden zarar gören kişilerin gördükleri zararlar yine de sosyal risk kapsamında değerlendirilebilir. Buradan anlaşılması gereken şudur ki, 5233 sayılı kanunun çıkarılmış olması ile birlikte Sosyal Risk yasalaşmış bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilebilmesi mevcut durumun koşullarına göre idareye atfedilebilir herhangi bir kusur sorumluluğunun bulunmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Mevzuatta bu türden sorumluluğa hükmedilebilmesini sağlayacak ayrıntılı hükümler mevcut değildir. Anayasa m. 125'e göre idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan zararın yine idare tarafından karşılanması esastır demek suretiyle idarenin sorumluluk alanı çizilmiştir. Bu çerçevede, hangi durumlarda idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmedilebileceği konusunda ayrıntılı düzenlemeler yapılmasında yarar olduğu söylenebilir.

Kaynakça / References

- Akyılmaz, B. (2005). Sosyal Risk İlkesi ve Uygulama Alanı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. IX., S. 1-2, 181-208.
- Atay, E. E. (2012). *İdare Hukuku*. Ankara : Turhan Kitabevi.
- Atay, Ender Ethem; Odabaşı, Hasan. (2010). *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Avcı, A. (2013). *Yargı Kararları Işığında Terör Eylemlerinden Dolayı İdarenin Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin.
- Ayan, M. (1991). *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk*. Ankara.
- Azrak, A. Ü. (1980). *İdarenin Toplumsal Muhatara (Sosyal Risk) Kuramına Göre Kusursuz Sorumluluğu*. İstanbul.
- Çağlayan, R. (2007). *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Çelikkol, H. (1985). İdarenin Objektif Sorumluluğu. *İzmir Barosu Dergisi*, S. 2, syf. 20.
- Çıtak, H. A. (2014). *İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Bağlamında Sosyal Risk İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Danıştay. (2001, 05 21). *Tam Yargı Davalarında İdarenin İşlem Ve Eylemlerinin Hukuka Uygunluğu Denetimi Esas Olduğundan, Sorumluluk Sebebinin Açıkça Belirtilmesi Gerektiği Hakkında*. 11 27, 2015 Tarihinde Kazancı Hukuk: [Http://Proxy.Medipol.Deep-Knowledge.Net:9797/Museessionid=0210n05ua/Museprotocol=Http/Musehost=Www.Hukukturk.Com/Musepath/Dan%C4%B1%C5%9ftay-Kararlar%C4%B1?Esasno1=1999&Esasno2=1706](http://Proxy.Medipol.Deep-Knowledge.Net:9797/Museessionid=0210n05ua/Museprotocol=Http/Musehost=Www.Hukukturk.Com/Musepath/Dan%C4%B1%C5%9ftay-Kararlar%C4%B1?Esasno1=1999&Esasno2=1706) Adresinden Alındı
- Deliveli, Ö. (2010). *Kamu Yönetimi-Hukuk*. Bursa: Ekin Basın Yayın ve Dağıtım.
- Eren, F. (2001). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Esin, Y. (1976). *Danıştay'da Açılacak Tazminat Davaları, (İkinci Kitap:Esas)*. Ankara.
- Gözler, Kemal. (2009). *İdare Hukuku (İkinci Baskı), Cilt II*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Gözübüyük, A. Ş. & Tan, T. (2014). *İdare Hukuku, Cilt II. İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Günday, M. (2011). *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Kalabalık, H. (2011). *İdari Yargılama Usul Kanunu*. Konya: Sayram Yayınları.
- Kalabalık, H. (2014). *İdare Hukukunun Temel Kavram ve Kurumları*. Konya: Sayram Yayınları.
- Onar, S. S. (1960). *İdare Hukukunun Temel Esasları, C.2*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Özgüldür, S. (1996). *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*. Ankara.

Tandoğan, H. (2010). *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Yıldırım, T. (2010). *İdari Yargı*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.